

FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFEGJENNOMFØRINGSLOVEN OG HELSE- OG
OMSORGSTJENESTELOVEN – HØRINGSNOTAT – KONTAKTUTVALGET SITT HØRINGSSVAR

Kontaktutvalget (KU) Romerike fengsel, Ullersmo avdeling (KU) representerer innsatte i varetekt og straffedømte. Fengselet er landets største og bestemt utvidet til kapasitet for 356 innsatte . KU er organisert med 1 representant fra hver avdeling. Fengselet har redusert kapasitet som følge av anleggsarbeid. I dag er KU representert med 13 innsatte. Vi har gjennomgått høringsnotatet i angjeldende sak. KU har begrenset kompetanse og tid for saksbehandling. Vi har valgt å fremme svaret i 3 deler:

Del 1. Generelt, Del 2. Juridiske vurderinger, Del 3. Rettssikkerhet

KU takker for mulighet til å svare, men uttrykker allikevel skuffelse over at vi ikke var oppført i listen over høringsadressatene. Vi registrerer at JD heller ikke i andre saker finner det nødvendig med "brukermedvirkning" (f.eks. Utvalget for gransking av baneheiasaken). Straffegjennomføringsloven, og kriminalomsorgens praktisering av denne, er av stor betydning både for innsatte og pårørende. Vellykket rehabilitering med utgang til et liv uten kriminalitet er betinget av at lovregulerte begrensninger forvaltes med klokskap og hensiktsmessighet.

Loven må fremme gode intensiver for å gjenopprette tillit og skape motivasjon til endring. Lovgiverne mislykkes når praktisering av loven er destruktiv og stigmatiserende.

KU vil minne om at :

"De som har gjennomført straff i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, har vesentlig høyere tilbakefall enn personer som har gjennomført straff på lavere sikkerhetsnivå" (Meld. St 39, 2020-2021).

Det er besluttet å utvide kapasiteten ved Ullersmo avdeling til 356 innsatte.

Kriminalomsorgen mangler både økonomi og personellressurser til å imøtekomme behov som følge av gjeldende lovverk. KU er sterkt bekymret for ressurstilgangen etter utvidelse.

KU/Ullersmo avdeling er sterkt engasjert i rehabiliterende prosesser mot et kriminalfritt liv og rettssikkerhet i soningsløpet. Vi fremmer gjerne ytterligere innspill til endringsforslag og inviterer både JD og lovgiverne til dialog utover vedlagt hørings svar.

for innsatte nå og senere
Kontaktutvalget

LEDER

Generelt

Kontaktutvalget (KU) har lest JUSSBUSS sitt høringssvar og støtter omtalte punkter til det fulle. Vi mener det er svært viktig at retten til fellesskap og sosial omgang må lovreguleres uten mulighet for tolkninger til fordel for knappe budsjetter eller misforståtte holdninger. Vi opplever ofte forlenget innlåsing som følge av ressursmangel. Vi mener det er uakseptabelt at begrensning av fellesskap skal forklares med budsjettmangel.

JUSSBUSS nevner i sitt svar at "... i ytterste konsekvens kan liv gå tapt"

KU har uttrykt bekymringer tilknyttet disse alvorlige konsekvensene i flere sammenhenger.

Ansvarlige myndigheter fraskriver seg ansvar ved å forklare selvmord med helseutfordringer.

KU hevder forhold i rettsprosessene og i fengslene er hovedårsaken!

KU erfarer at politikere, påtalemyndigheter og ukritisk presse gir uttrykk for at straffegjennomføring i høysikkerhetsfengsel er rehabiliterende. Vi vil sterkt imøtegå denne feiloppfatningen og hevder at lengre opphold i institusjoner med høye murer og manglende ressurser er nedbrytende, skadelig og forsterker allerede manglende tillit til myndighetsutøvere og lovgivere.

I lovtekster og vanlige svar fra søknadsprosesser i fengslene henvises til allmen rettsoppfatning. KU etterspør hvem "allmenheten" er, og anmoder om at slike referanser utelates i lovtekster. Begrepet blir ofte "misbrukt" for å understøtte personlige meninger i dårlig dokumenterte saksbehandlinger.

Isolasjon omfattes av mange forhold. Ikke alle kan lovreguleres men det er allikevel nødvendig å fremheve noen faktorer som forsterker effekten av isolasjon.

KU hevder at flere selvmord i fengslene har årsak i det etterfølgende:

- **Utestengelse og sosial isolasjon som følge av**

- kulturelle motsetninger

- domskategori, hierarkier som understøttes av lovgiver og kriminalomsorgen

- aldersforskjeller

- språk, utfordringer som forsterkes av mangel på kompetanse i kriminalomsorgen

- helse

- **Manglende kartlegging**

- innsattes behov MÅ kartlegges snarest etter innsettelse.

Behov som ikke blir imøtekommet eventuelt forklart med årsaker som blir forstått kan medføre frustrasjon og "frivillig" isolasjon.

KU viser til innsendt forslag til oppfølging av Riksrevisjonens rapport der kontaktbetjentens rolle i denne sammenheng er sentral.

- **Sosiale forhold**

- Savn av familie

Begrensningene i gjeldende lovverk er svært restriktive og uten logisk grunnlag.

Manglende kontakt med familie er særlig forsterkende for effekten av isolasjon.

Telefonkontakt er begrenset til 20 min/uke, besøk 1t/uke, videobesøk 1t/uke !

(strgjfl §31 og §32)

Flere faktorer er viktig i rehabiliteringsprosessene. Avgjørende er bl.a. evnen til å ivareta gode relasjoner til familie, eiendom/verdier og økonomi for øvrig. Isolasjon fra disse mulighetene er destruktivt.

Det er viktig å nevne at isolasjonen i denne sammenheng virker begge veier. Familiene, særlig barn, belastes unødig. I kriminalomsorgen hevder saksbehandlere at dette er en påregnelig konsekvens.

KU fremhever at dette er en konsekvens som MÅ hensyntas og minimeres i lovendringene!

- **Helse**

- rusavhengighet
- psykiske utfordringer

- **Samfunnet**

- mange har opplevd samfunnets fordømmelser i media før rettsak og fremmøte til soning. usanne påstander og negativ omtale kan medføre "selvvalgt" isolasjon.

Ressurser (JUSSBUSS 2.)

Det er aktivitetsplikt i norske fengsler. Innsatte opplever ukentlig at aktiviteter blir stengt i kortere og lengre perioder som følge av personellmangel. Når aktiviteter er stengt, eller det mangler tilbud, blir man innlåst og isolert på celle. På hverdager kan dette medføre isolasjon i nærmere 20 timer pr døgn ! (natt 2030 – 0730/helg 1015).

Flere innsatte har behov for oppfølging etter innlåsing både dag og natt. Årsaken kan være medisinske behov, akutte smerter, panikkfølelser, kvalning (fx mat i halsen)m.m.

Innsatte opplever at reaksjonstiden ofte er urimelig lang, opptil timer og forklares med ressursmangel. Situasjonen kan være livstruende.

KU mener dette er i strid med rettssikkerhet og helse- og omsorgstjenesteloven.

Det må lovfestes at nødvendige ressurser alltid er tilgjengelig i akutte situasjoner.

JUSSBUSS nevner at lovendringene som nå fremmes, etter all sannsynlighet blir stående i mange år fremover. KU mener at det er bekymringsfullt om behovet for endringer stigmatiseres og slutter oss til at loven MÅ være bærekraftig med hensyn til utviklingen på menneskerettighetsfeltet og at bevilgningene må ivareta lovens intensjoner.

Meningsfylt menneskelig kontakt (JUSSBUSS 3 kommentar til pkt 7)

Bøker kan skrives om hva som er meningsfylt menneskelig kontakt. Lovfesting i antall timer synes for oss underlig. Vi innser at det er nødvendig med lovregulering fordi maktutøverne ikke evner å hensynta behovet i tilstrekkelig grad. Begrensningene ved straffegjennomføring i høysikkerhetsfengsel er generelt destruktive både for innsatte og pårørende. Hva som er **meningsfylt menneskelig kontakt** er betinget av gode sosiale miljøer på avdelingene. Ansatte forteller at de mangler ressurser til motiverende tiltak.

Det vises til *internasjonale minstestandarder*. KU mener at lovverket må underbygge positive motivasjoner for rehabilitering og ønske om endring. Straff med ønske om å påføre smerte er ikke positivt, ei heller preventivt. Resultatet blir som regel motstand og mistillit.

KU mener at tiden i fellesskap bør være lengst mulig og ikke begrenses av kriminalomsorgens kapasitet til overvåking.

JUSSBUSS påpeker at digital kontakt ikke kan erstatte fysisk kontakt med andre mennesker, men heller fungere som et supplement. KU er enig. Videre vil vi fremheve at tilbudet med digitale løsninger i dag er svært begrenset med begrunnelse i mangel på ressurser. Som eksempel nevnes at tilbudet i dag er 1 nettbrett som skal deles på avdelinger med 18 innsatte. Tilbudet er 1t pr uke pr innsatt . (Kun i ledig 2 t oppsatt tid på kveld)

KU vil fremheve, at i flere høysikkerhetsfengsler (med 2000 innsatte)i USA, har alle innsatte utlevert nettbrett og kan kontakte familien fra kl 0700 – kl 2300 hver dag!
(The AMEND project – Stafford Creek Corrections Center)

Generell standard for ulåst celle (JUSSBUSS 4)

Innsatte opplever at innlåsing på cellene dagtid, begrunnes i manglende kapasitet til overvåking. Institusjonene har flere sikkerhetsnivåer. Sammensetning av innsatte er en viktig faktor i denne sammenheng. Tid i fellesskap bør være ubegrenset på dagtid.

Mangel på ressurser til overvåking og sammensetning av innsatte bør ikke være en legitim årsak til begrensninger.

KU er enig i at retten til fellesskap må lovfestes til å gjelde hver dag fremfor i snitt pr dag pr uke.

Rettsikkerhet/klage (JUSSBUSS 7)

Flere forhold i loven omfattes av skjønn som utøves av ansatte på flere nivåer hos myndighetsutøver (kriminalomsorgen), som oftest på laveste nivå (avdelingsbetjentene). Mange betjenter er kompetente og utøver fornuftsmessig skjønn. Innsatte opplever allikevel at det blant ansatte, aspiranter og vikarer også er mangel på kunnskap om både strfvgjfl og interne regelverk. Reaksjoner eller vedtak som følge av påståtte regelbrudd kan være vanskelig å imøtegå til tross for klagemuligheter. "Maktutøver har alltid rett"

KU fremhever at rettsikkerheten til den enkelte innsatte er svært dårlig ivaretatt. Mange opplever vedtak som lovstridig, men er uten ressurser til imøtegåelse og resignerer. Vedtakene kan omfatte bruk av maktmidler, kontrolltiltak, trekk i dagpenger, begrensning av goder m.m. Vedtakene blir loggført i kompis. Konsekvensene kan være alvorlige for resterende soningstid. Evnen til å klage er individuell, og for veldig mange svært begrenset. Det er viktig å påpeke at innsatte etter dom ikke lenger har gratis advokat. Hjelp til å klage, muntlig eller skriftlig, er ofte ikke tilgjengelig eller kompetent.

I Melding til Stortinget 39 (2020-21)side 16 står det:

"Kjernen i begrepet rettsikkerhet er at den enkelte skal være beskyttet mot overgrep og vilkårlighet fra myndighetenes side og dessuten kunne forutberegne sin rettsstilling og forsvare sine interesser. Kriminalomsorgen skal ivareta innsattes rettsikkerhet gjennom hele straffegjennomføringen"

KU mener at det må være tilgjengelig kompetanse til bistand dersom innsatte mener vedtak er lovstridig.

KU slutter seg til JUSSBUSS sin kommentar om at klagefristen er for kort. Innsatte opplever ofte at Kriminalomsorgen på flere nivåer ikke overholder fristen for saksbehandling (4 uker). Det er urimelig at klagefristen settes til 7 dager eller til og med kortere for kommentarer.

Varetekt

KU forstår at innsatte i varetekt ikke er omfattet av endringsforslaget spesielt. Vi mener at det må innarbeides særskilte regler for denne kategorien. Innsatte i varetekt er IKKE dømt men blir allikevel underlagt det samme regimet som for straffedømte. KU forstår at vilkår er behandlet i straffeprosessloven. Vi mener allikevel at innsatte i varetekt må vies særskilt oppmerksomhet med grad av ydmykhet. Vi mener at ordlyden i strfgjfl §46 må være tydeligere og sette klare krav til kriminalomsorgen. Vi opplever fortolkninger bl.a. av aktivitetsplikt/arbeidsnekt. Innsatte i varetekt uten aktivitet/jobb/utdanning blir låst inn på celle og isolert.

KU mener at det må lovreguleres begrenset isolasjonstid for innsatte som ikke har arbeidsplikt.

Avslutning generelt

Kontaktutvalget, Romerike fengsel, Ullersmo avdeling er sterkt engasjert i arbeidet med rehabilitering og tilbakeføring. Vi opplever at kriminalomsorgen har minimalt med ressurser til dette hovedmålet (Meld. St 39, 2.1). Utfordringene i dagens straffegjennomføring er ikke fasiliteter og forpleining, men lovverket og praktisering av dette. Er lovgiver oppmerksom på om intensjonene med loven er ivarettatt i retningslinjer og forskrifter som utgis av myndighetsutøver og er uten innskrenkende virkning?

Vi anmoder lovgiverne om å vektlegge positive insitamenter som fremmer rehabilitering og HÅP for alle, i sitt arbeid med lovverket.

Kontaktutvalget har hatt begrenset med tid til samordning av høringssvaret. Vi er imidlertid samstemte om kommentarene i svaret som helhet.

Høringssvaret fremmes i 3 deler som vedlegg til følgeskriv slik:

Følgeskriv, ved leder Frank

Del 1 : Generelt, ved leder Frank

Del 2 : Juridiske vurderinger, ved nestleder Amir

Del 3 : Rettsikkerhet, ved representant Svein

ACOSV
PROD - Vedlegg

Justis- og beredskapsdepartementet
PB 8005 Dep.
0030 Oslo

Deres ref.: 22/6293

Kløfta, 15. august 2023

HØRINGSUTTALELSE - FORSLAG TIL ENDRINGER I STRAFFEGJENNOMFØRINGSLOVEN OG HELSE- OG OMSORGSTJENESTELOVEN (FELLESKAP, UTELUKKELSE OG TVANGSMIDLER I FENGSEL)

1. INNLEDNING

Romerike fengsel, avdeling Ullersmo, er Norges største høysikkerhetsfengsel med kapasitet til 286 mannlige innsatte. Fengslet har varetektsinnsatte og domssonere. De innsatte er fordelt på ordinære fellesskapsavdelinger med 12 eller 18 innsatte.

Som følge av sommerrutiner var det først den 07.08.23 at innsattrepresentantene fra de ulike avdelingene fikk anledning til å møtes for gjennomgang av høringsnotatet. Uten mulighet til å kunne treffes igjen for å drøfte våre innspill og utarbeide et felles høringssvar har vi vært henvist til å inngi separate høringssvar. Dette dokumentet tar for seg departementets forslag til §§ 1, 2, 17 og 22.

2. HENVISNING TIL INTERNASJONALE KONVENSJONER

Departementet har foreslått at straffegjennomføringsloven skal gjelde med de begrensninger som følger av de internasjonale konvensjonsforpliktelser som er nevnt i menneskerettighetsloven § 2. En slik formulering innebærer at konvensjoner som Norge er bundet av, men som enda ikke er inkorporert i norsk lovgivning, faller utenfor anvendelsesområdet.

Kontaktutvalget støtter ikke departementets forslag. Vi mener bestemmelsen bør ha samme ordlyd som politiloven § 3 og straffeprosessloven § 4, som innebærer en formulering om at loven gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller som følger av overenskomst med fremmed stat. Begrunnelsen for vårt syn er todelt.

For det først har Norge ratifisert flere konvensjoner som ikke er innarbeidet i den nasjonale lovgivningen. Av relevans for straffegjennomføringsloven er f.eks. FNs torturkonvensjon. Selv om det er vanskelig å tenke seg at straffegjennomføringsloven skulle bli tolket i strid med torturkonvensjonen viser dette svakheten ved departementets formulering. Videre fanger ikke bestemmelsen en fremtidig utvikling innen folkeretten. Utviklingen innen menneskerettighetsområdet er dynamisk. Endringer i sosiale, politiske, kulturelle og teknologiske forhold mv. medfører behov for nye bilaterale og multilaterale konvensjoner. Det vil være uheldig om slike konvensjoner skulle falle utenfor straffegjennomføringsloven.

For det andre mener vi at departementets avgrensning kan få utilsiktet konsekvens ved kriminalomsorgens rettsanvendelse. Etter vår erfaring utøver kriminalomsorgen allerede en restriktiv tolkning av dagens

lovgivning.¹ Manglende henvisning til andre folkerettslige regler og prinsipper kan medføre at kriminalomsorgen unnlater å vektlegge disse ved sin tolkning av straffegjennomføringsloven.

3. PLIKT TIL Å FOREBYGGE ISOLASJON

Kontaktutvalget stiller seg positiv til at departement inntar en ny bestemmelse som lovfester plikten til å forebygge isolasjon, jf. forslaget § 2 (2). Imidlertid mener vi at formuleringen om at negative virkninger skal avhjelpes *“så langt som mulig”* burde ha vært formulert unntaksfritt. I de to første leddsetningene er kriminalomsorgens plikter mer presist angitt ved at kriminalomsorgen *“skal”* legge forholdene til rette og *“arbeide for”* å forebygge. Formulering *“så langt mulig”* åpner opp for at kriminalomsorgen kan henvise til ulike begrunnelser for å ikke gjøre sitt ytterste for å avverge skadevirkninger. Statens har et ubetinget ansvar for å hindre alvorlige negative helsemessige konsekvenser isolasjon. Eneste måten å tydeliggjøre dette på er å fjerne formuleringen *“så langt mulig”*.

4. RETTEN TIL ET MINIMUM AV MENINGSFYLT KONTAKT

4.1. Minimumstiden

Retten til meningsfylt kontakt med andre personer, jf. lovforslagets § 17 (2), er behandlet under pkt. 7 i departementets høringsnotat. Kontaktutvalget mener det er positivt at departementet fremmer forslag om å sikre innsatte et minimum meningsfylt menneskelig kontakt. Imidlertid er vi av den oppfatningen at minimumstiden bør settes til minst fire timer.

Norge er et foregangsland når det gjelder utviklingen av menneskerettigheter og menneskeverd. I dette ligger en innsats om utvidede rettigheter på menneskerettighetsområde utover minstestandarder. At departementet legger seg akkurat over grensen for det som anses som ulovlig isolasjon etter internasjonale standarder sender et dårlig signal i forhold til et ønske om å arbeide for å bedre innsattes varetekt eller soningsforhold.

Kontaktutvalget er av den oppfatning at minstekravet på to timer ikke samsvarer med hensynet til god rehabiliteringsprosess, herunder ivaretagelsen av innsattes psykiske helse. Frihetsstraff medfører i seg selv en stor psykisk påkjenning for de innsatte. Isolasjon medfører vesentlig økt risiko for helseskader på kort og lang sikt, særlig for innsatte som før fengselsoppholdet har slitt med fysiske og psykiske helseplager.² Sett hen til den alvorlige utviklingen vi har hatt de siste årene med økning i antatt tilfeller av selvmord, selvmordsforsøk og selvskading bør minstestandarden for meningsfylt menneskelig kontakt settes høyere enn departementets forslag.³

¹ Loven inneholder en rekke vage ord og uttrykk som gir kriminalomsorgen en vid skjønnsutøvelse. Dette medfører en restriktiv, rigid og uheldig praksis innen en rekke områder, f.eks. ved beslutninger etter § 37, søknader om permisjon og overføring til lavere sikkerhet m.v.

² Se sivilombudets rapport nr. 75. Besøksrapport etter besøk til Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt og Ullersmo fengsel avdeling Zulu øst. Se punkt 2 i rapporten, side 15 og 16, som viser til at halvparten av mannlige innsatte og tre fjerdedeler av kvinnelige innsatte har slitt med angst og depresjon før soning. Mens 21% av mennene hadde forsøkt å ta sitt liv før de hadde kommet i fengsel var tallet for kvinnene 42%.

³ Kriminal- og omsorgsdirektoratets rapport for 2022 viser totalt 266 episoder med selvskading, 95 selvmordsforsøk og fire selvmord i norske fengsler. I perioden mellom 2018 og 2022 har det vært totalt 25 selvmord, 287 selvmordsforsøk og 605 selvskadingstilfeller

Vi har merket oss at departementet forutsetter at det legges til rette for meningsfylt kontakt mer enn to timer. Imidlertid deler vi departementet bekymring om at det er en risiko for at minimumstiden *“kan oppfattes som en “normal”, og dermed utilsiktet motvirke at innsatte får tilgang til mer kontakt...”*. Ut fra den økonomiske situasjonen som kriminalomsorgen befinner seg i har vi liten tro til at fengslene er i stand til å legge seg utover minstetiden. Bemanningsproblemer er et gjentakende argument som vi innsatte møter i alle sammenhenger når daglige rutiner avvikes.

Departementet uttaler på side 39, siste avsnitt, at *“ideelt sett burde det minimum som eventuelt skal lovfestes, være mer enn to timer”*. Fra dette gjør departementet, etter vår vurdering, en uriktig hensynsavveining når minstetiden reduseres til to timer. Det synes som om departementet legger avgjørende vekt på situasjonen til de innsatte som *“ikke evner å tilpasse seg et normalt fellesskap, og som (...) krever store ressurser til å få inn i et samspill med andre”*. Departementet er her for upresis i sin beskrivelse av denne gruppen innsatte. Vi mener det er viktig å skille mellom de innsatte som generelt, og som i over lang tid, ikke er i stand til å tilpasse seg ordinære fellesskapsavdelinger, og de innsatte som i kortere enkeltperioder må utelukkes fra fellesskap. Vi oppfatter at departementet henviser til den førstnevnte gruppe. I så fall er vår erfaring at kun et fåtall innsatte faller innenfor denne kategorien. Selv om departementet skulle mene å inkludere begge grupper er dette fortsatt en begrenset gruppe innsatte. Det er en svakhet at departementet ikke underbygger sin vurdering av hvorfor de utfordringer som en viss mindre gruppe innsatte skaper skal veie såpass tyngre enn hensynet til øvrige innsatte og deres behov.

Departementets vurdering er også mangelfull når de ikke har vurdert muligheten for unntak fra en gitt minstestandard for innsatte med særlige tilpasningsutfordringer. Vi mener at hensynet til de innsatte som gruppe bør veie tyngst slik at minimumstiden settes til det som kan være et ideal. Fra dette kan det gjøres unntak ned til de internasjonale minimumsstandarder der det foreligger forhold som tilsier slike begrensninger. Bestemmelsen kan formuleres slik at minstetiden på fire timer kan begrenses til minimum to timers meningsfylt kontakt dersom hensynet til sikkerhet, den innsatte selv eller andre tilsier det, og det ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep.

Departementet begrunner også en redusert minimumstid av hensyn til kriminalomsorgen. Dette er vanskelig å forstå. Det å kunne tilby innsatte en meningsfylt kontakt fordrer at kriminalomsorgen får tilstrekkelig økonomiske midler til å kunne ivareta kravet. Utfordringen ligger derfor ikke hos kriminalomsorgen, men i politisk vilje til å styrke opp kriminalomsorgen. Dagens vanskelige økonomiske situasjonen tvinger fengslene til drift med minimumsbemanning. Dette går allerede utover alle innsatte ved at aktiviteter som skal fremme rehabilitering reduseres eller avlyses, f.eks. trening, lufting, programvirksomhet, fellesskapstid mv. Denne trenden kan kun snus ved tilstrekkelige bevillinger og lover som forplikter tilstrekkelig økonomisk tilskudd.

Departementets vektlegging av dagens situasjon i kriminalomsorgen er en rolleblanding. Departementets lovforslag skal være uavhengig av kriminalomsorgens økonomiske situasjon og den politiske bevillingsviljen. Svakheter i dagens kriminalomsorg skal ikke begrunne innskrenkning av rettigheter. Tvert i mot må lovendringen bidra til å rette opp i disse svakhetene og systemsvikten. Det er loven som skal legge premissene og kravene slik at de nødvendige ressurser allokeres til ivaretagelsen av individets rettigheter.

For oss er omfanget av minimumstiden et spørsmål om menneskeverd og hvor mye samfunnet er villig til å bidra med for å redde liv og helse. Det fremgår av sivilombudet rapport for 2023 om selvmord og selvmordsforsøk i fengsel at risikoen for selvmord *“er spesielt høyt det første døgnet etter innsettelse og de*

fleste selvmord inntreffer i løpet av de første tre ukene etter innsettelse".⁴ Domstolsbestemt isolasjon besluttes i de aller fleste tilfellene ved førstegangsfengslingen. Etter strprl. § 186 og 186 a kan isolasjon besluttes for to uker, men forlenges med to uker av gangen. En som er siktet kan derfor undergis fullstendig isolasjon over flere måneder. Når vi vet at hvor stor overgangen fra frihet til fullstendig isolasjon er, og den enorme psykiske påkjenningen som den innsatte utsettes for, har statens en positiv forpliktelse til å tilrettelegge for så stor grad av meningsfylt kontakt at risikoen for selvmord, selvmordsforsøk og selvskading minimeres. Dagens ordning og departementet forslag oppfyller etter vår mening ikke dette.

Risikoen for selvmord og selvskading er ikke statisk og heller ikke kun i den første perioden av innsettelsen. Flere av de selvmord vi har hatt i fengslene har vært på et senere tidspunkt av innsettelsen. Dette medfører at også de tilfeller der kriminalomsorgen beslutter utelukkelse eller plassering i sikkerhetscelle utgjør økt risiko for selvmord eller andre heiseskader. Vi mener at økt meningsfylt menneskelig kontakt vil ha stor helsemessig gevinst for innsatte som er besluttet utelukket. I tillegg vil en slik kontakt bidra til å redusere tiden som innsatte er utelukket. Den som er besluttet utelukket undergis fortløpende vurdering med sikte på tilbakeføring til fellesskap. Økt menneskelig kontakt, utover to timer, vil bidra til at den innsatte raskere finner roen, innser sine feil, eller får forståelse for sammenhengen mellom egen handling og reaksjonen om utelukkelse.

Kontaktutvalget mener det er et viktig moment at isolasjon, utelukkelsen eller plassering i sikkerhetscelle ikke alltid gjelder for et kort tidsrom. I mange tilfeller beslutter kriminalomsorgen utelukkelse for 24 eller 48 timer, f.eks. der innsatte har ruset seg eller det er gjort beslag av ulovlig gjenstand eller stoff. Skadevirkninger av et slikt kortvarig isolasjonsopphold er begrenset fordi den innsatte vet at vedkommende skal tilbake til fellesskap om kort tid. Behovet for meningsfylt menneskelig kontakt vil også være mindre. Det som er problematisk, og som heller ikke er vurdert av departementet, er isolasjonsopphold over lengre tid. Dette gjelder ved domstolsbesluttet isolasjon, utelukkelse av de innsatte som ikke evner å tilpasse seg fellesskapsavdelinger, og for de innsatte som blir utelukket over lengre perioder. Disse personer er i en spesiell sårbar situasjon.

Den som er undergitt fullstendig isolasjon i varetektstiden har i praksis ingen mulighet til å påvirke isolasjonsperiodens lengde. Her vil omfanget og fremdriften i politiets etterforskning være avgjørende. Denne tidsuvissheten utsetter den innsatte for en enorm psykisk påkjenning. De som er undergitt isolasjon har ofte også medieforbud (uten tilgang til TV kanaler og aviser), noe som forsterker oppfattelsen av å ikke leve, men kun eksistere i en oppbevaringsansatt. Den begrensede menneskelige kontakten vil være eneste holdepunkt i hverdagen. Det er derfor viktig at timetallet hensyntar det som er nødvendig for å ivareta den enkeltes fysiske og psykiske helse.

De innsatte som er besluttet utelukket av kriminalomsorgen over lengre tid kan også ha vanskeligheter med å påvirke tilbakeføringstiden. Noen kan ha slike alvorlige psykiske lidelser som gjør det praktisk umulig for dem å endre personlighet eller bli friske eller realitetsorienterte på kort tid. Utvidet menneskelig kontakt vil være en viktig del av rehabiliteringen.

4.2. Klargjøring av begrepet "meningsfylt kontakt"

Hva som menes med "meningsfylt kontakt" fremgår ikke av lovforslaget. Dette bør presiseres. Kontaktutvalget mener at den innsattes forståelse av hva som ligger i meningsfylt kontakt bør tilleggs vekt. Dette da personlige forhold, alder, kulturell bakgrunn, språk etc. kan spille inn.

⁴ Side 10 i rapporten, pkt. 3.1.

Departementet har vist til at kontakt med lyd og bilde på digitale plattformer kan bidra til meningsfylt kontakt. Vi er enig i dette. Covid-19 pandemien medførte at de innsatte fikk muligheten til å ha videosamtaler med sine familier og andre nærstående. Ordningen var såpass vellykket at denne midlertidige ordningen ble et permanent tilbud også etter pandemien. Selv om videosamtaler er en viktig kommunikasjonsplattform kan slike digitale løsninger ikke erstatte fysisk kontakt. Vi mener derfor at innholdet i minstetiden må basere seg på fysisk sosial kontakt med andre mennesker.

Kontaktutvalget er enig med departementet om at kontakten må være utover den kontakten som finnes gjennom utførelsen av arbeidsoppgaver. Vi mener kontakten ikke bør ha en kortvarig og tilfeldig karakter, jf. retningslinjene til Mandelareglene. Vi mener det bør presiseres at legebesøk ikke skal omfattes av minimumstiden. En legetime er kontakt i forbindelse med utførelse av en arbeidsoppgave, selv om dette er mer omfattende enn utdeling av medisiner som er nevnt av departementet. I tillegg bør det fremkomme at advokatbesøk, avhør, rettsmøter ikke er å anse som meningsfylt kontakt. Dette er i alle fall ikke det vi innsatte legger i begrepet. Slike møter eller kontakt gjelder, uansett innhold eller formål, del av noens arbeidsoppgave.

4.3. Journalføring

Innsatte ved Romerike fengsel har erfart mangelfull og uriktig journalføring. Noe av grunnen skyldes uheldige holdninger og manglende kompetanse hos betjenter, særlig hos vikarer og ufaglærte. Vi mener det må stilles krav om journalføring av den meningsfylte kontakten som den innsatte får i løpet av den enkelte dag. I tillegg bør alle som sitter i isolasjon eller er utelukket fra fellesskap eller på sikkerhetscelle få tildelt skriftlig informasjon om deres rettigheter, herunder kravet om meningsfylt kontakt, samt informasjon om at de kan be om utskrift av Kompisjournal for kontroll av journalføringen.

5. LOVFESTING AV ULÅST CELLE

Kontaktutvalget mener at det bør lovfestes en rett til minst 12 timers daglig åpen celledør. Ved avvik fra minstestandarden må det oppstilles krav om særlig tungtveiende grunner som må grunngis i vedtaksform.

Kontaktutvalget viser til at det har vært rettet omfattende kritikk mot dagnes ordning fra både nasjonalt og internasjonalt hold. Denne kritikken er grunnlaget for at departementet nå ønsker å styrke innsattes rettigheter. Med et slikt formål er det overraskende at departementet ikke går noe lenger enn å fremme et lovforslag som kun er en programmerklæring, og som reelt sett fremstår innholdsløst. Bestemmelsen pålegger ikke kriminalomsorgen noen rettslig forpliktelse, og de innsatte kan ikke utlede noen rettskrav fra denne. Lovforslaget gir derfor ikke de innsatte noen bedre eller mer forutsigbare rettigheter enn dagnes situasjon.

Sett hen til forslaget i § 37 om en minstestandard på fire timer fellesskap vil fengslene i praksis ikke kunne forplikte seg til å tilby de innsatte mer fellesskap enn dette minstekravet. Dette vil medføre de samme utfordringer som vi har i dag, nemlig at fengslene får ulik praksis med hensyn til omfanget av fellesskap. Dette er en uønsket forskjellsbehandling av innsatte som soner ved samme sikkerhetsnivå. Som det fremgår av tabellen inntatt på side 27 i høringsnotatet er det 500 innsatte som har mindre åtte timers fellesskap i ukedagene og hele 1374 innsatte i helgene. Etter vår oppfatning er dette svært høye tall og del av kritikken mot dagnes ordning.

Som innsatte ved Ullersmo fengsel, med erfaring fra opphold også ved andre fengsler, har vi erfart hvordan fellesskapstid reduseres eller avlyses på kort varsel uten vedtak og uten særlige vektige grunner. Så lenge en minstetid ikke er lovfestet er vi avskåret fra å klage over disse innskrenkningene.

Uten en lovfestet minstetid fortsetter ordningen med at innsatte innad i samme fengsel får ulik fellesskapstid. Ullersmo fengsel har ikke mulighet til å tilby samtlige innsatte sysselsetting eller skoletilbud. Dette er en utfordring også ved andre fengsler. Dette medfører at de som er uten sysselsetning er innelåst på sine celler frem til slutten av arbeidsdagen, dvs. ca. 6 timer mindre fellesskapstid enn andre innsatte. Ved å lovfeste en minstetid vil disse innsatte få muligheten til åpen celledør på dagtid. En slik løsning har ubetydelige økonomiske konsekvenser for fengslet, men unnlates gjennomført av den enkle grunn at fengslet ikke er forpliktet til å tilby mer fellesskapstid til disse innsatte.

Kontaktutvalget deler ikke departementets bekymringer om at dagens kriminalomsorgs evne til å kunne overholde en minstestandard skal tale mot lovfesting av en rettslig forpliktelse. Tvert i mot er dette et argument for lovfesting slik at kriminalomsorgen skal kunne legge forholdene til rette for å tilby de innsatte den nødvendige fellesskapstid. En lovfesting styrker nettopp kriminalomsorgens muligheter for å få de nødvendige økonomiske ressurser slik at Norge skal unngå menneskerettighetsbrudd.

Kontaktutvalget mener det er uheldig at departementet, også under dette punktet, ser innsattes menneskerettigheter som et kostnadsspørsmål i negativ retning. Vi vet at det er en klar sammenheng mellom kriminalomsorgens økonomi og soning/varetektsforholdene. Dårlig økonomi gir dårligere bemanning og kompetansetilgang til fengslene, noe som igjen medfører manglende oppfølging av innsatte, mindre fellesskapstid mv. Sivilombudets besøksrapport for Bredtveit fengsel er illustrerende for hvor alvorlig utvikling vi får når innsattes nedprioriteres. For å redde innsattes liv og helse må det økonomiske bevilninger til. Dette er kun mulig gjennom lover som forplikter bevilninger. Departementets høringsnotat gir i mange sammenhenger inntrykk av at det koster for mye å redde liv. Hvorfor skal ikke samfunnet bruke årlig ca. kr. 300 millioner ekstra på kriminalomsorgen når vi vet at dette vil utgjøre en stor positiv forskjell i innsattes helse.⁵ Vi kan redde liv, og på sikt kan vi spare helsesektoren for store utgifter.

Kontaktutvalget mener lovforslagene må ses på som investeringer i innsattes liv og helse. Vi er også samfunnsborgere. Ved endt soning eller løslatelse skal vi alle tilbakeføres samfunnet og arbeidslivet. Snittalderen til innsatte i norske fengsler er under 40 år. Det betyr at vi har muligheten til å bidra i mange år til samfunnsøkonomien. Samfunnet er derfor tjent med at de innsatte har så gode rehabiliteringsmuligheter at de har helsen i behold ved sin løslatelse. Soningsforhold som gir bedre ivaretagelse av normalitetsprinsippet gir mindre risiko for tilbakefall til kriminalitet, soningsskader, og fysiske og psykiske plager. Det blir god samfunnsøkonomi når innsatte er bedre rustet til å komme tilbake til samfunnet og arbeidslivet. Det vil samfunnet være tjent med.

Kontaktutvalget finner grunn til å nevne at omfanget av tiden utenfor cellen også har betydning for innsattes familie. Som eksempel kan vi vise til at private telefonsamtaler kun kan skje i fellesskapstiden (ulåst celle). En lovfestet minstetid gjør det lettere for innsatte å ringe til sine nærmeste gjennom hele dagen. I tillegg vil kontaktutvalget fremheve at ordninger som ivaretar de innsattes helse gir de pårørende

⁵ Det vises til tabell inntatt på side 121 i høringsnotatet som viser gir oversikt over antatte estimerte merkostnader ved å tilby minimum hhv. to timer meningsfylt menneskelig kontakt, fire eller åtte timer fellesskap utenfor cellen. De totale kostnadene estimeres til totalt kr. 281 millioner.

mindre bekymring og uro over fengselsoppholdet og soningsskader. Denne samkoblingen har en positiv innvirkning på mulighetene for å opprettholde og utvikle relasjoner.

Departementet har i sitt høringsnotat, side 46, vist til at noen innsatte, ut fra sikkerhetsmessige grunner, ikke kan ha fellesskap med andre innsatte. Vi kan ikke se at dette kan være et argument mot lovfesting. Utfordringene som disse innsatte medfører kan reguleres i form av en unntaksbestemmelse. Som tidligere påpekt utgjør denne gruppen innsatte en svært liten del av de innsatte i norske fengsler.

6. RETTEN TIL LUFTING

Det vises til departementets vurderinger under pkt. 7.4. Kontaktutvalget mener det er en god intensjon om å gi lovens bestemmelse et mer forpliktende innhold. Imidlertid har den foreslåtte bestemmelsen i § 22 flere svakheter.

For det første er minstetiden unnlatt nevnt i bestemmelsen. Vi mener at minstetiden for luft bør være minst to timer på hverdager og minst 3 timer i helger og andre høytids- og helligdager. Luftetiden er for mange dagens høydepunkt der innsatte får muligheten til bevegelse, trening og sosialisering. Dette er meningsfylt tid for de innsatte. Tilgang til frisk luft, naturlig lys, bevegelse og sosial kontakt er viktige del av rehabiliteringsprosessen og til å styrke innsattes psykiske helse. Det er vår oppfatning at minst to timers lufting er et viktig virkemiddel til å begrense soningsskader og bekjempe risikoen for psykiske lidelser.

For det andre fremgår det verken av bestemmelsens ordlyd eller departementets vurderinger om hva som menes med at "noe er til hinder" for opphold utendørs. En slik vag og uklar formulering er egnet til å innskrenke innsattes mulighet for utetid i svært mange tilfeller. Det må stilles strenge krav til å kunne fravike eller begrense luftetiden. Noen fengsler har flere luftegårder som ikke er i bruk til samme tid. I tilfeller der den ene luftegården må stenges, f.eks. som følge av en hendelse, må det forventes at fengslet gjennomfører luftetid ved en av de andre luftegårdene. Ved Ullersmo fengsel har vi erfart at luftetiden har blitt avlyst uten at fengslet har vært villig til å gjennomføre luftingen ved en av de andre luftegårdene. Vi har også erfart at betjenter har valgt å avslutte luftetiden tidligere enn oppsatt som følge av få innsatte ute på luft eller fordi det har vært svært kaldt. En presisering av hva som menes med hindringer bidrar til at fengslene ikke senker terskelen for avlysning av luftetiden.

Når det gjelder substituttet til lufting er det i merknadene til § 22 vist til flere eksempler. Ved Ullersmo fengsel praktiseres det ordinær fellesskapstid i de tilfeller der luft avlyses eller tidsmessig reduseres. Dersom lovforslaget innebærer noe annet enn ordinær fellesskapstid bør dette presiseres.

Kontaktutvalget

Romerike fengsel, avdeling Ullersmo

Amir Mirmotahari

Justis- og beredskapsdepartementet
PB 8005 Dep.
0030 Oslo

Ref. 22/6293

Kløfta 15. august 2023

Høringsuttalelse- forslag til endringer i straffegjennomføringsloven og helse- og omsorgstjenesteloven (felleskap, utelukkelse og tvangsmidler i fengsel)

1. Innledning

Kontaktutvalget (KU) ved Romerike fengsel avdeling Ullersmo fikk forespørsel om kommentar til forslag til endringer i straffegjennomføringsloven og helse og omsorgstjenesteloven (felleskap, utelukkelse og tvangsmidler i fengsel)

Jeg har valgt å sette fokuset på bruken av § 37.

Dagens bruk av § 37 opplever de innsatte på Ullersmo som veldig vag, der det ikke kommer frem en korrekt ordlyd som klart beskriver når det er aktuelt at loven kan brukes.

Det er også mange spørsmål som kommer opp om hvordan de forskjellige anstaltene praktiserer straffeloven § 37, og hvordan de tolker lovteksten.

Det kan være hvilke hendelser som er med på å utløse isolasjon (hendelser) til hvem som bestemmer og tar beslutningen for bruk av § 37.

Det har ikke hvert fokus på hvilke konsekvenser det får for den enkelte innsatte i dens videre soning etter å ha blitt isolert, og hvordan isolasjonen påvirker innsattes soningsprogresjon psykisk. Det mange element som inntreffer når anstalten velger å bruke § 37 eksempelvis gjennom praktiske ting som overføring fra høysikkerhet til lavsikkerhet, perm tiden, tilgang til utdanning, løslatelse etter 2/3 tid osv.

2. Beslutningsvedtak, hvem kan beslutte § 37

De gangene det er aktuelt å beslutte å bruke § 37 er det ofte på bakgrunn av en hendelse hvor en eller flere ansatte i kriminalomsorgen oppfatter som nødvendig, og gripe inn fysisk for å skjerme miljøet.

Ansatte i kriminalomsorgen er alt fra ufaglærte, vikarer, aspiranter samarbeidspartner som jobber i fengslene eksempelvis lærere, helsepersonell og Nav med flere. I arbeidsdriften så er vekstedsbetjenter i de fleste tilfeller ikke

faglærte. I de siste årene har Ullersmo ansatt flere ufaglærte på heltid eller i deltidstillinger. Konsekvensen blir at uten den faglige forståelsen, kan det lett bli misforståelser som igjen ender i en eskalering og en isolasjon av innsatte. Grunnlaget for at den aktuelle innsatte kan bli overført på en isolasjonscelle er det i utgangspunktet bare Fengselsleder som kan vedta.

Straffegjennomføringsloven § 37 Utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak.

§ 37, femte ledd "Avgjørelsesmyndighet *Beslutning etter strgfjl. § 37 treffes av fengselsleder eller den vedkommende gir myndighet, jf. strgfjl. § 6. Treffes avgjørelsen av andre enn fengselsleder, skal denne underrettes snarest og senest påfølgende virkedag. Lokalt nivå skal påse at det gjennom hele 4 utelukkelsesperioden foreligger et gyldig vedtak om utelukkelse, det vil si enkeltvedtak truffet av rett myndighet. Hel utelukkelse utover 14 dager besluttet av regionalt nivå"*

Når fengselsleder velger å delegerer beslutningsmyndigheten ned i systemet, da flyttes makten til og ta beslutninger i kriminalomsorgen. Ved og flytte beslutningsretten ned til ansatte i kriminalomsorgen som ikke har juridisk bakgrunn så flyttes også den juridiske kompetansen og sjansen for misbruk eller feil bruk av isolasjonen øker.

Resultatet blir at beslutningen ikke lenger er forankret i den juridiske myndighets person som innehar de kvalifikasjoner som kreves for å ha en forståelse for lovteksten. Det er en vanlig praksis på mange anstalter i Norge, den brukes også på Ullersmo.

Beviskravet for at kriminalomsorgen kan bruke isolasjon som et arbeidsredskap eller vedta reaksjoner mot en innsatte må være på lik linje som beviskravet i en domstol.

Med dagens praksis, der mistanke mot en innsatt for og kravet for total isolasjon skal oppfylles eller kreve eksempelvis en full kroppsstriking er kravet 50 % sjanse for den innsatte skal eller har begått en straffbar handling. Det gjelder også mistanke av brud på straffegjennomføringsloven eller andre straffbare handling.

Det er noen de innsatte opplever og oppfatter som svært urimelig. Det er klart brud på de innsattes rettssikkerhet ettersom beviskravet ikke er eksisterende.

Innsatte opplever ofte at beslutninger som ender i et beslutningsvedtak mangler en juridisk forklaring for en reaksjon basert på 50 %. Ofte er hendelser basert på subjektive og ikke objektive vurderinger når en beslutning om isolasjon blir iverksatt. Det blir at praksisen av tolkningen ikke blir i henhold til bruken av lovteksten og dens mening. KU mener at 50 % må skrinlegges og bruke den samme praksisen som er ute i samfunnet, ovenfor Norske borgere. Norge kan ikke ha eller godta parallell samfunn basert på forskjellige rettspraksiser. Den innsatte er dømt til

frihetsberøvelse og har fortsatt de samme rettigheter som en annen borger, eksempelvis stemmerett til alle valg i kongeriket.

3. Konsekvensen av beslutning

Ved at beslutningstager ikke har juridisk bakgrunn gjør at ofte tolkningen av teksten ikke er i henhold til §§ i lovteksten. De innsatte erfarer at det er stor forskjell på hvem som er på jobb og hvordan det påvirker beslutningsvedtak. Når vedtaket er besluttet er det vanskelig og gå tilbake og rette på et feilslått vedtak.

KU har en oppfatning at det i fengsels Norge og Ullersmo er det en ofte manglende vilje til og rett opp feil vedtak, fra fengselsledelsen. Det kan være at lojalitetsplikt til kollegaer står sterkere når det kommer til og rette opp i feilslåtte beslutningsvedtak.

Det kan bli spekulasjon til årsaken, men det kan være at den innsatte er gjenganger, har psykiske utfordringer eller at innvirkning på hvilke dom den innsatte soner, er med på og farge beslutningen. Flere innsatte forteller de opplever at vedtaket er fattet av personlige grunner, der beslutningstager handler etter sin egen subjektive meninger ovenfor den innsatte, grunnet tidligere hendelser.

Alle disse grunnene har innvirkning på en beslutningstakers vurderingsevne når beslutningen om isolasjon ikke er juridisk forankret i lovteksten, grunnet den mangelen kompetanse innen jus.

4. Konsekvenser for den innsatte

Konsekvensene for den innsatte er stor når det blir besluttet å bruke § 37 da den innsatte settes i total isolasjon.

Den menneskelige faktoren er enorm for den innsatt som allerede er i en sårbar situasjon. Ofte så inneholder innsatte i norske fengsler ulike diagnoser innen psykiatrien. Mange av de innsatte har også store fysiske helseutfordringer.

En kombinasjon av psykiatri og fysiske helse utfordringer er ofte bare med på å forsterke konsekvensene av og bli sett i en totalisolasjon. KU erfarer at de innsatte ikke blir bedre av å sitte i isolasjon, men at det ofte har en motsatt virkning for den innsatte. Derfor mener KU at grunnlaget og terskelen til å ta en beslutning om total isolasjon må heves.

5. Konsekvensene i ettertid

Konsekvensen for den innsatte i den videre soningen kan ofte bli fatale. Utelukkelse fra felleskapet er ofte basert på en hendelserapport. Når en innsatt kommer ut fra isolasjon kan det daglige tilbudet i sysselsettingen som skole, arbeid, kurs eller deltagelse med andre innsatte bli innskrenket over en periode eller permanent. Er den innsatte i permisjonstid, kan den innsatte få stans i utganger fra fengslet eksempelvis, permisjon eller sosiale fremstillinger med sine barn. Er ikke den innsatte i permtid vil en fremtidig søknad om permisjon vær vanskelig grunnet beslutningsvedtaket om isolasjon. Vedtaket vil også være med på og vanskeliggjøre en soningsprogresjon for de innsatte med litt lengre dommer.

KU erfarer at ved søknader fra høysikkerhet til lavere sikkerhet, brukes beslutningsvedtaket ofte som en årsak til at en overføring ikke blir gjennomført selv om alle kriterier er til stede. Avslag blir da begrunnet med "*ikke sikkerhetsmessig forsvarlig*" med henvisning til beslutningsvedtaket som er skrevet grunnet isolasjonen. Det kan være med på å utsette eller forskyve den innsattes soningsprogresjon og i noen tilfeller vært med på at den innsatte ikke får en sund progresjon med tilbakeføring til samfunnet. I noen tilfeller kan den innsatte måtte sone hele dommen og ikke få innvilget 2/3 som i dag er vanlig.

KU på Ullersmo erfarer at når innsatte må sone hele tiden ved høysikkerhet grunnet konsekvensene av ett eller flere beslutningsvedtak om isolasjon, så er følgene store og bemerkningen vil følge den innsatte videre i soningsløpet, noe som er lite heldig. Konsekvensen blir at den innsatte har liten eller ingen påvirkningskraft der den innsatte kan vise til forandring når avgjørelsen av og måtte sone hele tiden på høysikkerhet der den innsatte ikke blir overført til lavsikkerhet. Den innsatte vil ikke være forberedt på en løslatelse til samfunnet når hele eller mesteparten av soningen fullbyrdes på høysikkerhet grunnet konsekvensen av at noen har tatt en beslutning om isolasjon.

6. Konklusjon

Kontakt utvalget på Ullersmo ber om at terskelen for å beslutte fullstendig isolasjon av innsatte må være høy. Det kan heller ikke være delegert ned til ansatte i kriminalomsorgen som ikke innehar en juridisk bakgrunn. Når en beslutning er vedtatt så kan ikke opphold i isolasjon bli lengre enn strengt nødvendig.

Under oppholdet på isolasjon celle må kriminalomsorgen forplikte seg uavhengige av personal, bygningsmasse eller økonomi til at det blir automatisk oppfølgingssamtale med psykolog, psykiatris sykepleier eller en faglært miljøterapeut i løpet av de neste 12 timene etter innsettelse på isolasjon. KU erfarer at de gangene en innsatt har tilbud med samtale med en faglært, så løser problematikken seg mye bedre.

Samtidig har det en terapeutisk virkning som er med på å hemme eventuelle soningsskader eller fremtidige hendelser som isolasjon ofte blir et resultat av. Slike samtaler er oftest en debrifing av hendelsesforløpet og kan karakteriseres som traumebehandling.

Videre bør ikke slike hendelser som overføringer til isolasjon være med i den videre vurderingen i søknader, etter en hvis tidsperiode. Praksisen i dag er at alle hendelser som er av den negative betydning blir tatt med i en totalvurdering, selv om episoden ligger mange år tilbake i tid.

KU er av den oppfatning at etter 2 måneder så skal det ikke lenger slike hendelser vektlegges eller ha noen påvirkninger for fremtidige søknader. Det skal heller ikke være nevnt i fremtidige forvaltningsvedtak. KU er også av den oppfatningen at vedtak om isolasjon ikke kan vedtas av en enkelt ansatt i kriminalomsorgen. For at det skal ha minst mulig subjektive påvirkninger, så foreslår KU at det må være to beslutningstagere og at den ene må ha en juridisk bakgrunn.

Det er for å unngå misforståelser i beslutningsvedtak og kvalitet sikre vedtaket. Det blir også en kvalitetsforsikring ovenfor de innsattes oppfatning av forvaltningsorganet. Det ville være med og styrke rettsikkerheten til de innsatte når muligheten til og fatte et isolasjonsvedtak på gale prinsipper blir drastisk redusert.

KU foreslår samtidig at tilsynsrådet får en overordnet oppgave med å kunne gå inn i enkeltvedtak med oppfordring om omgjøre forvaltningsvedtak når det klart fremkommer feil i vedtaket.

Kriminalomsorgen har et ansvar ovenfor at de innsatte når det kommer til tillit derfor ber KU om at det blir opprettet en eventuell stiling på hver anstalt som har til oppgave å ha tilsyn til at kriminalomsorgen forholder seg til alle lover, forskrifter og retningslinjer kriminalomsorgen har og forholde seg til. KU mener at det vil bidra til øke tiltroen til kriminalomsorgen som i dag er svært lav ovenfor iblant de innsatte. Det vil også være en sikkerhetsventil som begge parter kan ha nytte av.

7. Kontakt utvalget foreslår følgende punkter til forandringer i § 37 som departementet ikke har tatt med

- **Beslutningstager må gå fra en til to faglærte og at den ene må ha en juridisk bakgrunn.**
- **Opprettelse av en stiling med hensikt og ha tilsynsrolle, uavhengig av kriminalomsorgen og tilsynsrådet med myndighet til å korrigere vedtak, må opprettes. Grunnet til at rettsikkerheten til de innsatte må bedre ivaretatt.**

- **Ved utelukkelse fra felleskapet, der det resulterer i full isolasjon, så skal anstalten tilby samtaler med en psykolog subsidiært med en faglært eller en kvalifisert miljøterapeut for samtale hvor det er fokus på traumebehandling innen 12 timer etter innsettelsen i en isolasjons celle.**
- **Ufaglærte skal ikke ha muligheten til å skrive hendelsesrapporter.**
- **Hendelser i fengslet der det resulterer i isolasjon eller andre typer sanksjoner, skal ikke ha noen betydning i den videre soningen etter 2 måneder, det skal heller ikke vektlegges i noen søknader etter 2 måneder.**
- **Beviskravet som grunnlag for beslutning eller vedtak som innebærer inngrep ovenfor innsatte, f.eks. isolasjon, utelukkelse fra fellesskap, visitasjon mv. må heves til samme nivå som straffesaker.**

Dette er bare noen av problemstillingen departementet ikke har tatt med i sitt høringsnotat, men er relevante spørsmål oppimot en forandring i straffegjennomføringsloven § 37.

Vi kontaktutvalget har ikke hatt mye tid til utformeringen av høringen eller tilgang til all data i jusen, derfor har vi valgt og ikke referer til lovtekster, noe som hadde hvert aktuelt ved en annen tidsramme.

Kontaktutvalget

Romerike fengsel, avdeling Ullersmo

Svein Jemtland